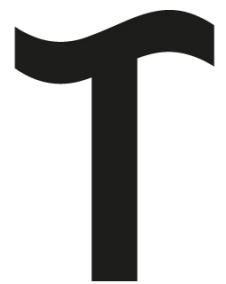


Kuka oli kahlekuvan ottanut Julia Widgrén?

Teksti
Anne Puumala



Kuka oli kahlekuvan ottanut Julia Widgrén?

Teksti Anne Puumala, 2024

Suomen ehkä kuuluisin valokuva esittää Antti Isotaloa ja Antti Rannanjärveä, kahta härmäläistä puukkojunkkaria. He istuvat kuvassa kahlituina ja yksinkertaisissa vanginvaatteissaan katsoen suoraan kameraan. Kameran takana seisoo 27-vuotias uraansa aloitteleva valokuvaaja Julia Widgrén.

Kahlepotretin jälkeen Widgrén ottaa vielä tuhansia valokuvia. Hänen uransa kestää 38 vuotta. Se on menestyksekkäin ura, jonka yksikään 1860-luvulla aloittanut suomalainen valokuvaajanainen tekee. Kun Julia Widgrén sulkee ateljeensa ovet lopullisesti vuonna 1902, hän alkaa vähitellen kadota ihmisten muistista, mutta Isotalon Antti ja Rannanjärvi jäävät. Anttien tarina karkaa heidän omista käsistään. He jatkavat elämäänsä lauluissa, kirjoissa, lehtijutuissa ja kahlepotretissa, jolle löytyy vuosikymmen toisensa jälkeen uusia käyttötarkoituksia. Sillä myydään makkaraa, salmiakia, ostoskasseja, tyynynliinoja, t-paitoja, sinappia, olutta ja postikortteja. Kahlepotretista tulee eteläpohjalaisen puukkojunkkariaikakauden symboli ja paljon enemmän – klisee, stereotypia, tietyytyypisen karskin maskuliinisuuden ikoni. Kuva on 2020-luvulla lähes luhistumassa oman painolastinsa alle. Sitä on mahdotonta katsoa tuorein silmin. Samaan aikaan kun Antit paistattelevat valokiilassa, myös Julia jatkaa elämäänsä. Hän jatkaa sitä arkistojen ja sukualbumeiden uumenissa, haalistuvana nimenä visiittikorttikuvien pohjukkeisiin painettuna. Mutta toisin kuin Anttien tarinat, Julian tarina alkaa hajota. Se pirstaloituu historian hajanaisiin lähteisiin, sillä kukaan ei ole sitä kertomassa.

Julia Widgrénin elämä on kiehtonut minua ja muita tämän työryhmän jäseniä vuosia. Olemme jäljittäneet hänen elämänsä fragmentteja salapoliisien tavoin. Istuneet valokuvien, vanhojen asiakirjojen ja sanomalehtileikkeiden äärellä. Yrittäneet palata yli sadan vuoden takaisiin Helsinkiin ja Vaasaan, kaupunkiin joissa Julia eli. Yrittäneet nähdä ajan sakeiden kerrostumien läpi ja tavoittaa jotain hänen maailmastaan. Jokainen tiedonsirpale on vain vahvistanut ajatusta siitä, että Julia Widgrén oli poikkeuksellinen nainen, joka eli poikkeuksellisen elämän.

Normien uhmaaja

Julia Widgrén ei syntynyt kultalusikka suussa. Hän oli lähtöisin maaseudun alimmasta sosiaalisesta kerroksesta. Hän syntyi aviottomana lapsena Helsingissä vuonna 1842. Lapualla syntynyt äiti Maria Christina Widmark (1818 - 1906) oli Pohjanmaalta Helsinkiin muuttanut piika, aviottomana syntynyt hänkin. Isättömään perheeseen kuului lisäksi vuotta vanhempi veli Viktor. Kun Julia oli viisivuotias, Maria-äiti muutti kahden pienen lapsensa kanssa Helsingistä Pohjanmaalle Maalahteen. Julian tultua teini-ikään äiti solmi avioliiton vaskenvalaja Carl Wilhelm Widgrenin kanssa. Perhe otti sukunimen Widgren ja muutti Vaasaan aloittamaan uuden elämän perheenä. Julian kaltaiselle vaatimattomista oloista lähtöisin olleelle nuorelle naiselle elämä ei tarjonnut tuohon aikaan kummoisia kortteja. Välineet sosiaaliseen nousuun olivat olemattomat. Todennäköinen elämänsä oli palkollisen arki ja avioliitto jonkun käsityöläisen kanssa. Julia Widgrén ei kuitenkaan tyytynyt tähän vaan uhmasi normeja ja valitsi rohkeasti oman tiensä.

Kun Julia perusti ateljeensa vuonna 1866, elettiin poikkeuksellista aikaa. Tähdet olivat suotuisat vaskenvalajan tytäripuolen rohkeille pyrinnoille. Suomessa oltiin taitekohdassa, modernin kynnyksellä. Vanhat rakenteet olivat alkanet murtua, taloudellinen liberalismi tehdä tuloaan, elinkeinoelämä monipuolistua ja sääty-yhteiskunta väistyä ja sen mukana iso osa vanhaa aatemaailmaa. Jo Julia Widgrénin syntymän aikaan alettiin keskustella naisten oikeudesta koulutukseen ja työhön sekä omaisuuden hallintaan, mutta vasta 1860-luvusta tuli vedenjakaja. Vuonna 1864 säädettiin laki naisten yhdenvertaisuudesta. Tuo laki avasi Julian kaltaisille naisille portin itsenäisyyteen. Naimattomat 25 vuotta täyttäneet naiset olivat nyt vapaita elättämään itsensä sekä hallinnoimaan omaisuuttaan ja ansiotulojaan. Avioliitossa olevat naiset pysyivät yhä holhouksen - eli käytännössä miestensä edusmiehisyyden - alaisina. 1860-luvulla tehtiin useita muitakin yhteiskunnallisia uudistuksia, jotka yhdessä vaikuttivat siihen, että Suomi alkoi kehittyä nopeasti uudenaikaiseksi yhteiskunnaksi. Valokuvauksesta tuli uusi modernin ajan ammatti.

Sen nousun mahdollisti 1860-luvulla Ranskasta maailmalle kulovalkean tavoin levinnyt uusi kuvatyyppe, carte-de-visite, visiittikorttikuva. Keksintö syntyi, kun André Adolphe Eugène Disdéri kehitti kameran, jolla pystyi ottamaan useita valokuvia yhdelle lasinegatiiville. Negatiivi vedostettiin paperiarkille, kuvat leikattiin toisistaan irti ja liimattiin käyntikortin kokoisille korttipahvipohjille. Näin kuvia oli mahdollista myydä tusinoittain. Aikaisempi yläluokkien ylellisyys tuli koko kansan ulottuville. Visiittikorttikuvasta kehittyi nopeasti eräänlainen 1800-luvun sosiaalinen media. Siitä tuli identiteettien rakentamisen väline ja tapa olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, väline ilmaista yksilöllisyyttä ja sosiaalista luokkaa sekä esitellä omia sosiaalisia verkostoja. Visiittikorttikuvista tuli suosittuja etenkin porvarillisissa seurapiireissä, ja niitä vaihdeltiin kyläillessä ja kirjeiden mukana.

Kahlekuva oli onnenpotku

Julia Widgrén kannalta oli merkittävää, että valokuvauksen ajateltiin olevan myös naisille sopiva ammatti. Kun hän perusti ateljeensa, noin tusinan verran naisia oli Suomessa ehtinyt kokeilla siipiään valokuvaajana. Kun Antti Isotalo ja Antti Rannanjärvi tuotiin Julian luokse kuvattaviksi, hänen ateljeensa oli toiminut vajaan kolmen vuoden ajan. Kahlepotretti oli onnenpotku aloittelevalle kuvaajalle. Se teki Widgrénistä kotikaupungissaan Vaasassa tunnetun. Rannanjärven ja Isotalon maine oli jo aikanaan suuri ja lehdet seurasivat heidän oikeudenkäyntiään. Kahlepotretti antoi näille tunnetuille rikollisille kasvot aikana, jolloin Suomessa ei ollut totuttu näkemään valokuvia rikollisista. Vaikka valokuvauksen alalle ilmaantui seuraavina vuosina useita kilpailijoita, Julian ateljeen saama jalansija piti. Vuonna 1877 se oli niin vakaa, että hän pystyi ostamaan itselleen oman kodin ja liiketilan. Widgrénin ateljeesta tuli osa Vaasan katukuvaa seuraavaksi neljännesvuosisadaksi.

Asiakkaita kävi ateljeessa monessa sukupolvessa peräkkäin. Valokuvaamon kukoistavimmat vuosikymmenet olivat 1880- ja 1890-luvut. Ovet kävivät tiheään, ja Widgrén perusti sivuliikkeen Pietarsaareen. Tuohon aikaan oli poikkeuksellista, että nainen teki uraa niin päämäärätietoisesti kuin Julia Widgrén. Hän loi itsestään kuvaa koulutettuna, kansainvälisenä ja alan uusimpia keksintöjä hyödyntävänä ammattilaisena. Hän myös seurasi aktiivisesti mitä valokuvauksen alalla tapahtui ja piti tuotevalikoimansa laajana tarjoten muun muassa kabinettkuvia ja suurennoksia. Muotokuvien ohella Widgrén kuvasi esimerkiksi kaupunkimaisia ja rakennuksia. Kahlepotretista alkanut vankikuvauksin jatkui.

1800-luvun lopulla pitkä ura oli tulossa päätökseen. Julia Widgrén myi ateljeensa 1902. Hän oli omistanut koko elämänsä valokuvaukselle. Julia ei koskaan solminut avioliittoa, sillä se olisi käytännössä merkinnyt itsenäisestä ammatinharjoittamisesta luopumista.

Julia Widgrén kuoli 74-vuotiaana 27. marraskuuta 1917. Hän ei - testamenttiaan lukuunottamatta - jättänyt tiettävästi kirjallista jäämistöä. Jäljellä ovat vain omakuvat ja hänen ottamansa tuhannet muut valokuvat. Emme saa koskaan tietää mitä Julia Widgrén ajatteli, miten hän koki ammatin ja millaisia vastoinkäymisiä hän kohtasi raivatessaan tietään valokuvaajana maailmassa, jossa ammatti-identiteetti ja kunnianhimoinen yrittäjyys oli varattu miehille. Aukkoja Julia Widgrénin persoonaan ja hänen yksityiseen todellisuuteensa on vähän. Millainen ihminen hän oli, mistä hän piti, keneen hän turvautui, millaisina hetkinä hän oli onnellinen? Miltä hänestä tuntui luopua pitkästä elämänurastaan? Kun kurkistusikkunoita on vähän, pienet vihjeet muuttuvat merkityksellisiksi. Pedersöre-lehdessä julkaistussa negrologissa Julia Widgréniä kuvataan energiseksi ja työteliääksi ihmiseksi. Vaasa-lehden artikkeli vuodelta 1938 luonnehtii häntä sanalla ”suurikasvuinen” ja mainitsee hänen olleen ”nuoruudessaan ilmeisen komea nainen”. Juttu myös kertoo hänen ateljeessaan olleen paljon viherkasveja. Tällaisena hänet kohtaan: Pitkän naisen ateljeessaan tummat hiukset nutturalla katsomassa minua historian hämärästä fiikustensa ja saniaistensa keskeltä kattoikkunoista lankeavan valon täyttävässä hitaasti huoneen.

Lähteet

Frecker, Paul: Cartomania. Photography & Celebrity in the Nineteenth Century. September Publishing, 2024.

Kaisto, Heta ja Puumala, Anne: Widgrén, Julia. Kansallisbiografia-verkkajulkaisu. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2024.

Ollila, Anne: Valokuvaus – Moderni ja kansainvälinen ammatti 1800-luvun Suomessa. Teoksessa Kosmopoliittisuus, monikulttuurisuus, kansainvälisyys: kulttuurihistoriallisia näkökulmia. Toim. Anne Ollila ja Juhana Saarelainen. Turun yliopisto, 2013.

Petersen, Anja: På visit i verkligheten. Fotografi och k n i slutet av 1800-talet. Symposium, 2007.

Tagg, John: The Burden of Representation. Essays on Photographies and Histories. Macmillan Education, 1988.

Vainio-Korhonen, Kirsi: Sosiaaliset suhteet, sukupuoli ja suomalaiset naisyrittäjät autonomian ajan lopun Suomessa. Teoksessa Luottamus, sosiaalinen pääoma, historia. Toim. Jarkko Keskinen ja Kari Teräs. Turun Historiallinen yhdistys, 2008.

Kansikuva: Arkistovalokuva, Julia Widgrén: Antti Isotalo ja Antti Rannanjärvi, 1869

seinajoentaidehalli.fi

Seinäjoen taidehalli | Ma-pe klo 11-19 la klo 11-15
Taide- ja kulttuurikeskus Kalevan Navetta
Nyykoolinkatu 25, 60100 Seinäjoki

